

Dr Wojciech Giermaziak
Warszawa – GBL

Mgr Katarzyna Mielimonka
Bielsko-Biała – O/GBL

WYKORZYSTANIE POLSKIEJ BIBLIOGRAFII LEKARSKIEJ W ODDZIALE GŁÓWNEJ BIBLIOTEKI LEKARSKIEJ W BIELSKU-BIAŁEJ

Abstract

The paper presents the Polish Medical Bibliography (PBL), its structure and search capabilities. The article includes statistical data showing the extent of using the Polish Medical Bibliography by the Central Medical Library in Bielsko-Biała. The presented analysis indicates that the Polish Medical Bibliography is a valuable source of information for users and an important search tool for librarians

Streszczenie

Artykuł prezentuje Polską Bibliografię Lekarską (PBL), jej strukturę i możliwości wyszukiwawcze. Publikacja przedstawia dane statystyczne obrazujące stopień wykorzystania bazy w Oddziale Głównej Biblioteki Lekarskiej w Bielsku-Białej. Przetawiona analiza wskazuje, że PBL stanowi cenne źródło informacji dla użytkowników i jest ważnym narzędziem wyszukiwawczym w warsztacie bibliotekarza.

We współczesnym świecie zdominowanym przez powszechną dostępność Internetu osoba poszukująca informacji ma do niej niemal nieograniczony dostęp. Dzięki idei Open Access poszukujący informacji naukowej mają coraz szerszy dostęp do publikacji. Współczesny użytkownik biblioteki ma do dyspozycji katalogi online, bazy danych, repozytoria, biblioteki cyfrowe i niewątpliwie coraz lepiej z nich korzysta. Wydawałoby się, że rola bibliotekarza staje się marginalna. Okazuje się jednak, że użytkownik ma problem z nadmiarem informacji i potrzebuje przewodnika, który pokaże właściwy kierunek poszukiwań. Użytkownicy nadal potrzebują pomocy i wskazówek bibliotekarza dotyczących strategii wyszukiwania czy rodzaju źródła danych, umożliwiającą

cego szybkie dotarcie do poszukiwanej informacji¹. Funkcja bibliotekarza pozostaje niezmienna od setek lat, zmieniają się tylko narzędzia, którymi się posługuje i zasoby z jakich czerpie informacje. Pojawia się zapotrzebowanie na nowych specjalistów bibliotekarzy dziedzinowych, którzy potrafią wybrać zestaw pozycji najbardziej wartościowych dla użytkownika dokonując selekcji informacji poprzez krytyczną ocenę².

W obecnej rzeczywistości społeczno-ekonomicznej rangę biblioteki i jakość usług informacyjnych ocenia się stopniem satysfakcji użytkownika, a współczesny użytkownik (klient) biblioteki wymaga m.in. precyzowania doboru informacji i fachowej pomocy przy korzystaniu z różnych jej źródeł. Jednym z takich źródeł są dziedzinowe bazy danych, które są ściśle powiązane z rozwojem nauk i pełnią rolę „przewodników” analizujących piśmiennictwo z różnych dyscyplin naukowych³. Obecnie oferta światowych baz bibliograficznych jest ogromna. Polskie bazy wypełniają lukę w informacji dostarczanej z zachodu, gdyż opierają się głównie o krajowe źródła. Dla części użytkowników poszukujących informacji w bazach danych nie bez znaczenia jest możliwość pozyskania informacji w języku polskim. Takie bazy jak pokazują statystyki biblioteczne cieszą się rosnącym zainteresowaniem⁴.

Bazą, która niewątpliwie cieszy się największym zainteresowaniem wśród użytkowników naszego oddziału jest Polska Bibliografia Lekarska, najstarsza dziedzinowa baza danych w Polsce, tworzona w GBL w Warszawie od 1979 r. Zawiera dane o wydawnictwach zwartych, artykułach z czasopism, rozprawach doktorskich i habilitacyjnych, materiałach konferencyjnych, listach i komentarzach z zakresu nauk medycznych, nauk pokrewnych, organizacji ochrony zdrowia oraz edukacji pacjenta⁵. Obecnie baza zawiera 522 000 rekordów, zarejestrowane dane pochodzą z ponad 1950 tytułów czasopism polskich i zagranicznych. Uzupełniana jest na bieżąco i aktualizowana co 3 miesiące⁶. Zawartość bazy została oceniona przez specjalistów z Cochrane Collabo-

¹ Lepkowska, Emilia: Jaki jest i gdzie jest współczesny czytelnik? [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://eprints.rclis.org/19569/1/Emilia%20Lepkowska%20czytelnik.pdf>. Stan z dnia 29.03.2017

² Kanczak Agnieszka, Szoltyś Karina: Czy w bibliotece XXI wieku jest miejsce dla bibliotekarza? W: Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy? Łódź 2006 [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/biblio21/sesja4ref2.pdf>. Stan z dnia 29.03.2017

³ Sadowska Jadwiga: Polskie dziedzinowe bibliograficzne bazy danych w perspektywie lokalnej i globalnej. W: Bibliograficzne bazy danych: kierunki rozwoju i możliwości współpracy. Bydgoszcz 2009 [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/mat19>. Stan z dnia 29.03.2017

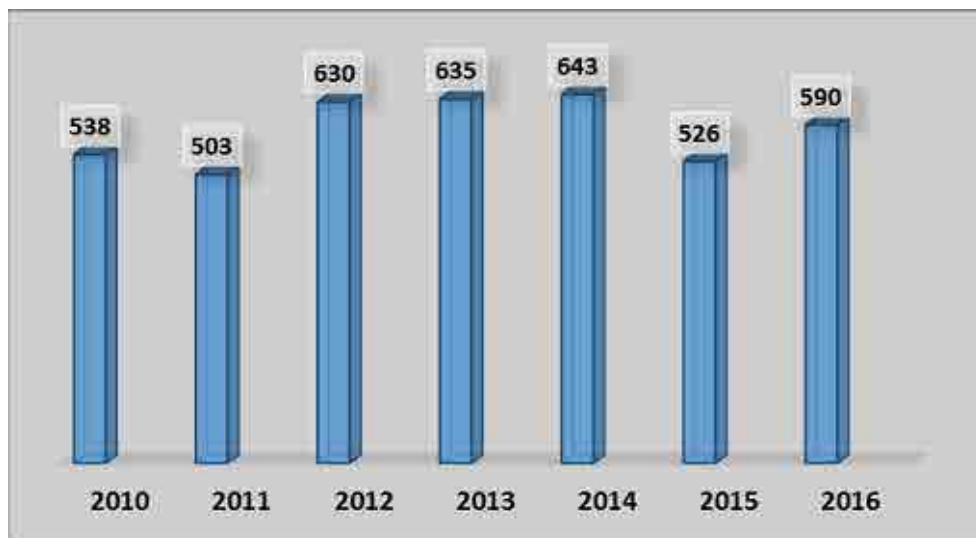
⁴ Furgał Małgorzata: Oferta usług informacyjnych biblioteki akademickiej oparta na nowych technologiach. W: Informacja dla nauki a świat zasobów cyfrowych. Poznań: Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej, 2008, s. 140-151. ISBN 83-910677-4-2

⁵ Włostowska Ewa: Polska Bibliografia Lekarska A.D. 2013. W: Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II Konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań, 2013 [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/50/151. Stan z dnia 29.03.2017

⁶ PolskaBibliografiaLekarska[on-line]. Trybdostępu: <http://www.gbl.waw.pl/p/bazy>. Stanzdnia29.03.2017

ration pod kątem zawartych w niej danych o prowadzonych w Polsce randomizowanych badaniach klinicznych. Zebrane informacje zostały poddane analizie i porównane z zawartością światowych baz medycznych Medline i Embase. Blisko 40% wyszukiwanych w PBL danych nie występuje w znanych bazach medycznych, co świadczy o wysokim stopniu kompletności PBL⁷. W rekordach bazy zostały uwzględnione podstawowe elementy opisu bibliograficznego (autor, tytuł, tytuł oryginału, tytuł równoległy, wydanie, adres wydawniczy, cytata wydawnicza), a także wyeksponowano charakterystyki treściowe. Są cztery rodzaje kluczy dostępu (charakterystyk treściowych) deskryptory (główne i pomocnicze), hasła przedmiotowe GBL, typ dokumentu (np. praca kazuistyczna, praca epidemiologiczna), wskaźnik treści (np. dzieci, ludzie, płeć męska). Rekord zawiera też odredakcyjne streszczenia w języku polskim i angielskim⁸.

Baza daje możliwość automatycznego przekazywania wyszukanych danych do najpopularniejszych edytorów tekstu, co pozwala tworzyć tematyczne zestawienia literatury. Usługa ta wykonywana od lat cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem wśród użytkowników naszego oddziału (Rys. 1).

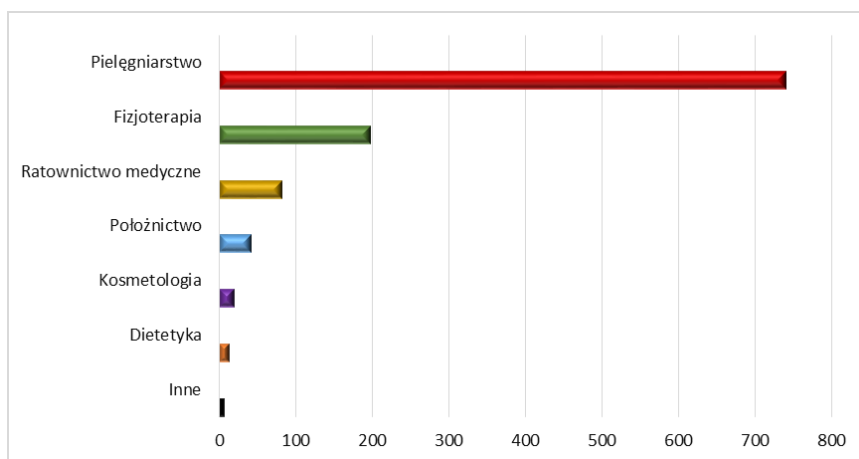
Rys. 1. Ilość wykonanych zestawień tematycznych w latach 2010-2016

Źródło: oprac. własne na podstawie archiwum biblioteki

⁷ Włostowska Ewa, Głębocki Jacek: „Polska Bibliografia Lekarska” Głównej Biblioteki Lekarskiej w roku swojego trzydziestolecia. W: Bibliograficzne bazy danych: kierunki rozwoju i możliwości współpracy. Bydgoszcz 2009 [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/mat19/wlostowska_glembocki.php. Stan z dnia 29.03.2017

⁸ Sadowska Jadwiga: Polskie dziedzinowe bibliograficzne bazy danych w perspektywie lokalnej i globalnej. W: Bibliograficzne bazy danych: kierunki rozwoju i możliwości współpracy. Bydgoszcz 2009 [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/mat19>. Stan z dnia 29.03.2017

Wśród użytkowników korzystających z tej usługi przeważają studenci kierunków medycznych oraz pracownicy naukowcy i słuchacze studiów doktoranckich uczelni wyższych (98,5% zamawiających), ale zainteresowani zestawieniami są również pracownicy służby zdrowia poszerzający swoje kwalifikacje (1,5% zamawiających)⁹.

Rys. 2. Ilość zamawianych zestawień przez studentów poszczególnych kierunków studiów
Źródło: oprac. własne na podstawie statystyki biblioteki obejmującej okres lat 2015-2016

Najliczniejszą grupę użytkowników stanowią studenci pielęgniarstwa (741 zestawień), następnie studenci fizjoterapii (197), ratownictwa medycznego (82), położnictwa, kosmetologii i dietetyki. Sporadycznie usługę zamawiają studenci takich kierunków jak stomatologia, radiologia, pedagogika, turystyka i rekreacja (Rys. 2). Ich potrzeby są zróżnicowane, jak i wymagania wynikające z procesu dydaktycznego na poszczególnych kierunkach studiów. Charakterystykę poszczególnych grup użytkowników oddziałów GBL przedstawiają osobne opracowania¹⁰

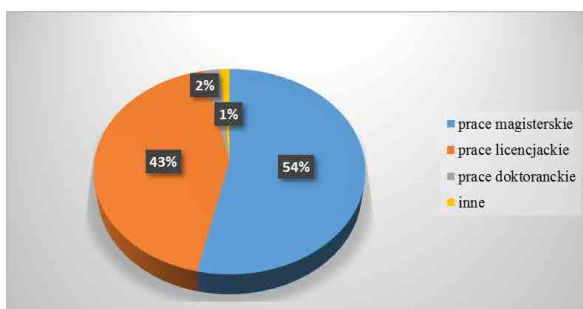
Większość realizowanych zestawień tematycznych stanowi literaturę przedmiotu do prac magisterskich i licencjackich (Rys. 3). Studenci będący na ostatnim roku studiów danego stopnia często potrzebują pomocy w zgromadzeniu i dobraniu pierwszych pozycji literaturowych do tematu pracy. Pomoc bibliotekarza niejednokrotnie polega również na doprecyzowaniu tematu pracy na podstawie dostępnej literatury. Warto do-

⁹ Sprawozdania roczne Oddziału GBL w Bielsku-Białej za lata 2015-2016 (materiały niepublikowane).

¹⁰ Warchoł Alicja: Ratownicy medyczni jako użytkownicy Oddziału GBL w Bielsku-Białej. [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu http://www.gbl.waw.pl/uploads/redactor_assets/documents/101/Ratownicy_medyczni_-_Bielsko-Bia_a.pdf. Stan z dnia 29.03.2017

Lipińska Maria: Główna Biblioteka Lekarska jako zaplecze dydaktyczne i naukowe dla środowiska pielęgniarskiego na przykładzie Oddziału w Ciechanowie. [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu http://old.gbl.waw.pl/gbl/oddzialy/gbl_ciechanow.pdf. Stan z dnia 29.03.2017

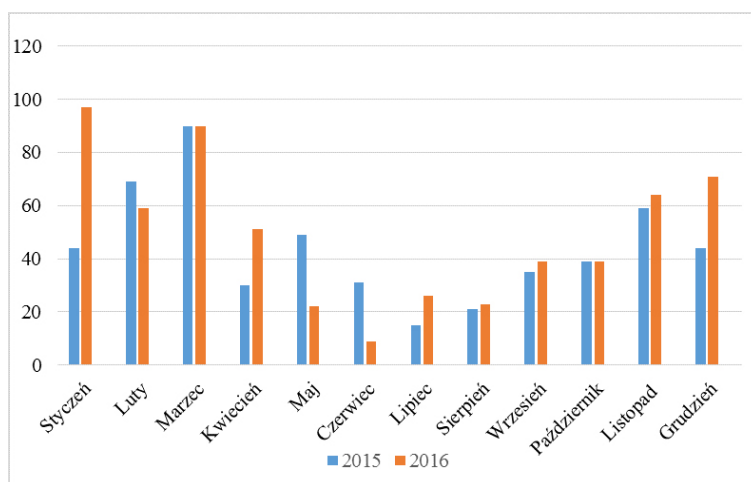
dać, że część zleceń kwerend literatury do prac magisterskich pochodzi od tych samych użytkowników, którzy korzystali z pomocy biblioteki przy pisaniu prac licencjackich. Sporadycznie z usługi zestawień tematycznych korzystają doktoranci poszukujący literatury z zakresu teoretycznych podstaw swoich badań oraz użytkownicy potrzebujący wykazów literatury do specjalizacji, przygotowania wykładów czy napisania artykułów naukowych.

Rys. 3. Rodzaje prac, do których wykonuje się zestawienia tematyczne

Źródło: oprac. własne na podstawie statystyki biblioteki obejmującej okres lat 2015-2016

Rysunek 4. przedstawia statystykę zestawień wysyłanych do zamawiających w poszczególnych miesiącach w latach 2015-2016. Różnice wynikają przede wszystkim z rosnącego zainteresowania użytkowników informacją bibliograficzną, kiedy zbliża się termin realizacji poszczególnych etapów przygotowania pracy np. wybór tematu, wstępna bibliografia czy oddanie ukończonej pracy.

Rys. 4. Ilość zestawień wysyłanych do użytkowników

Źródło: oprac. własne na podstawie statystyki biblioteki obejmującej okres lat 2015-2016

W celu realizacji usługi w każdym miesiącu przeszukuje się średnio kilkadziesiąt tysięcy rekordów PBL, rocznie stanowi to ok. 300 tys. rekordów. W tabeli 1 zaprezentowano liczbę przeglądanych rekordów bazy oraz liczbę pozycji wybranych ostatecznie do spisu bibliograficznego. Jak wspomniano wcześniej zestawienia tematyczne sporządzane są przede wszystkim do prac dyplomowych, których tematyka jest dość obszerna, wymagająca przeszukiwania bazy przy użyciu wielu deskryptorów oraz różnego rodzaju kombinacji wyszukiwawczych. Sporządzane w ten sposób zestawienia stanowią rzetelny spis publikacji na dany temat. O trafności wyszukanych danych może świadczyć fakt, że na podstawie sporządzonych z bazy zestawień wydrukowano w ciągu roku 17 205 artykułów, co stanowiło w sumie ok. 60 000 stron zadrukowanego papieru¹¹.

Miesiąc/rok	2015		2016	
	Liczba przeszukanych rekordów	Liczba trafnych rekordów	Liczba przeszukanych rekordów	Liczba trafnych rekordów
<i>styczeń</i>	22 547	2228	41265	5070
<i>luty</i>	30 746	4053	34755	3559
<i>marzec</i>	46 118	4667	41840	5070
<i>kwiecień</i>	13 296	2125	28388	2811
<i>maj</i>	25 175	3238	11002	1242
<i>Czerwiec</i>	15 283	1634	8722	725
<i>Lipiec</i>	9 176	1004	18490	879
<i>Sierpień</i>	9 575	1247	19883	1861
<i>Wrzesień</i>	19 113	2575	37862	3207
<i>Październik</i>	28 311	3210	33387	2636
<i>Listopad</i>	33 316	4741	53160	4416
<i>Grudzień</i>	22 303	2450	51099	4635
<i>Łącznie</i>	274 959	33 172	379 853	36 111

Tabela 1. Liczba rekordów PBL przeglądanych w celu realizacji zestawień
Źródło: oprac. własne na podstawie statystyki biblioteki obejmującej okres lat 2015-2016

Polska Bibliografia Lekarska jest niezbędnym narzędziem w warsztacie informacyjnym Oddziału GBL w Bielsku-Białej. Sporządzane na jej podstawie zestawienia te-

¹¹ Sprawozdanie roczne Oddziału GBL w Bielsku-Białej za rok 2016 (materiały niepublikowane).

matyczne dostarczają użytkownikom wiarygodne i rzetelne dane. Usługa ta jest odpowiedzią na potrzeby użytkowników, którzy mimo dostępności PBL w czytelni oddziału czy we własnych bibliotekach uczelnianych, chętnie korzystają z fachowej pomocy bibliotekarza przy doborze literatury do prac dyplomowych. Dzięki temu biblioteka wspomaga proces kształcenia przyszłych pokoleń naukowców i wykwalifikowanych pracowników i spełnia swoją podstawową funkcję jaką jest dostarczanie informacji naukowej.

Bibliografia

Furgał Małgorzata: Oferta usług informacyjnych biblioteki akademickiej oparta na nowych technologiach. W: Informacja dla nauki a świat zasobów cyfrowych. Poznań: Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej, 2008, s. 140-151. ISBN 83-910677-4-2

Kanczak Agnieszka, Szoltyś Karina: Czy w bibliotece XXI wieku jest miejsce dla bibliotekarza? W: Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy? Łódź 2006 [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/biblio21/sesja4ref2.pdf>. Stan z dnia 29.03.2017

Lepkowska Emilia: Jaki jest i gdzie jest współczesny czytelnik? [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://eprints.rciis.org/19569/1/Emilia%20Lepkowska%20czytelnik.pdf>. Stan z dnia 29.03.2017

Sadowska Jadwiga: Polskie dziedziczne bibliograficzne bazy danych w perspektywie lokalnej i globalnej. W: Bibliograficzne bazy danych: kierunki rozwoju i możliwości współpracy. Bydgoszcz 2009 [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/mat19>. Stan z dnia 29.03.2017

Włostowska Ewa: Polska Bibliografia Lekarska A.D. 2013. W: Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II Konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań, 2013 [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/50/151. Stan z dnia 29.03.2017

Włostowska Ewa, Głębocki Jacek: „Polska Bibliografia Lekarska” Główniej Biblioteki Lekarskiej w roku swojego trzydziestolecia. W: Bibliograficzne bazy danych: kierunki rozwoju i możliwości współpracy. Bydgoszcz 2009 [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/mat19/wlostowska_glembocki.php. Stan z dnia 29.03.2017